

Prof. Dr. Aziz Sancar Ortakulu
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisi

ÇOCUKLARA YÖNELİK İHMAL VE İSTİSMARIN ÖNLENMESİ

“

“Çocuk istismarı ve ihmali Türkiye’de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Okul görevlisi olarak, bizler toplumda çocuklar ve aileleriyle ilişki halindeyiz. Her birimiz çocuk istismarının anlaşılmasında, bildirilmesinde ve önlenmesinde çok önemli bir role sahibiz.

”

“

“Genel tanımlar hiçbir zaman mutlak ve kesin tanım değildir. İstismar şüphesi ile ilgili temel aldığınız bilgiler açık ve net olsa da, bildiriminiz sadece çocuk istismarı ile ilgili şüphelerinizle ilgili bir bildirim olacaktır”.

”

“

Çocuk istismarı 18 yaşın altındaki çocukların ya da ergenlerin ana-babaları, onları bakıp gözetmek ve eğitmekle görevli öğretmen, usta, koruyucu aile fertleri, vasi gibi kişiler ya da yabancı kişiler tarafından yapılan, bedensel ve/ya psikolojik olarak sağlıklarına zarar veren, fiziksel, duygusal, cinsel ya da zihinsel gelişimlerini engelleyen tutum ve davranışlardır.

”

“

Çocuk ihmali ise; 18 yaşın altındaki çocukların ya da ergenlerin fiziksel ve psikolojik sağlıkları ve gelişmeleri için temel olan beslenme, korunma, sevgi, gözetim, eğitim ve yol gösterme gibi gereksinimlerinin kendilerine bakıp gözetmekle yükümlü kişilerce yeterince karşılanmamasıdır.

”

İSTİSMAR TÜRLERİ

1

Fiziksel İstismar

2

Cinsel İstismar

3

Duygusal İstismar

4

İhmal

Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar çocuğun kaza sonucu oluşmamış ve fiziksel zarar görmesiyle ortaya çıkan yaralanmalardır. Çocuğa kasıtlı olarak zarar vermek demektir.

- En sık 4-6 yaş arasında
- Erkek çocuklar kız çocuklara göre daha fazla istismara maruz kalmaktadırlar
- Açıklanamayan yara bere ve darbe izleri
- Açıklanamayan yanıklar
- Açıklanamayan kırıklar/çıkıklar, kafa derisinde saç kaybı

“

Çocukta açıklanamayan belirtiler, ailenin/bakıcının ve çocuğun anlattığı öyküler arasında çelişkilerin olması, tekrarlayan şüpheli fiziksel göstergeler, anne babanın geçmişlerinde istismar bulguları, anne babanın çocuğun durumuna kayıtsız kalmaları fiziksel istismar belirtileridir.

”

“

“Sorunu bir bağlam içinde değerlendirmeyi unutmayın!
Çocuğun yaralarını açıklama biçimi, gelişimi, fiziksel becerisi
ve davranışsal değişimleri içinde göstergeleri değerlendirin”.

”

İstismar ve Kazara Yaralanma Arasındaki Fark Nasıl Anlaşılır?

- Kaza sonucu oluşmuş kesikler ve yara bereler normalde vücudun kemikli alanlarında olur (kollarda, dizlerde vs). Yumuşak ve korunaklı bölgelerdeki yaralanmalarda (karın, kalçalar) kaza olasılığı düşüktür.
- Eğer bir yaralanma sıklıkla oluyorsa, bunun bir kaza olma olasılığı düşüktür.
- Eğer çok fazla yara bere varsa, özellikle iyileşmenin farklı süreçlerinde oluyorsa, bunun kaza olma olasılığı düşüktür.
- Eğer yaralanmalar bir nesne ile yapılmışsa (elektrik kablosu, odun sopa vs) yaralar acı verici olabilir ve kaza olma olasılığı düşüktür.
- Eğer çocuğun ve ailesinin/bakıcısının yaralanma nedenini açıklamaları arasında bir farklılık varsa istismardan kuşku duyulur.

Cinsel İstismar

Çocuğun bir yetişkin ya da kendisinden büyük bir çocuk tarafından anlamadığı ve / ya kabul etmediği, gelişimsel olarak hazır olmadığı ve karşı tarafın cinsel tatmini için kullanılması durumudur.

- Her türlü cinsel davranışları ve eylemleri kapsamaktadır
- En sık 6-10 yaş arasında görülmektedir.
- İstismara uğramada kız çocukların oranı erkek çocukların oranına göre daha yüksektir
- Çoğunlukla mağdurun tanıdığı kişi tarafından gerçekleştirilir.
- Üçte biri diğer bir çocuk tarafından gerçekleştirilir.

“

“Cinsel istismarın en güçlü göstergelerinden biri çocuğun ifadesidir. Çocuk cinsel istismara uğradığını söylüyorsa, bunu ciddiye alın. Çocuğun iyiliği ve onu korumak için kuşkularınızı bir kenara bırakın”.

”

Çocuklar birbirleriyle cinsel olarak çok aktif bir görüntü çiziyorlarsa, bunu bildirmeli miyim?

- Duruma bağlı olarak yanıt değişmektedir. Çocuklar arasındaki cinsel etkinlikler bazen sömürücü ve istismarcı olabilir. Bu durumda bildirimde bulunmak önemlidir.
- Çocuklar arasında cinsel aktivitelerin cinsel istimar olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi ile ilgili olarak:

Çocuklar birbirleriyle cinsel olarak çok aktif bir görüntü çiziyorlarsa, bunu bildirmeli miyim?

- Çocuklar arasındaki yaş farklılığı;
- Güç ve şiddet kullanılıp kullanılmadığı;
- Gelişimsel olarak uygun cinsel konulara merak duymayı içerip içermediği;
- Cinsel etkinliğin içeriği ve sıklığı;
- Güç ve bilgi farklılığının olup olmaması;
- Çocuk fail ve mağdur arasındaki haz farklılığı

“

Diğer çocukları istismar eden ya da cinsel içerikli sömürü davranışları gösteren, şiddet kullanan ya da antisosyal davranışlar sergileyen çocukların kendileri mağdur çocuklar olabilir. Bu çocuklara müdahale edilmeli ve uygun bir ortam sağlanmalıdır.

”

Duygusal İstismar

Çocuğun duygusal bütünlüğüne ve kişilik gelişimine zarar veren her türlü davranış ve eylemdir

Ebeveyn ya da çocuğun bakımını üstlenen kişi çocuğu hiçbir sevgi, destek ve rehberlik belirtisi olmaksızın sürekli eleştirir, tehdit eder, küçümser, hor görür veya reddeder..

- Duygusal istismar genellikle tekil bir olay değildir. Belirli bir süre boyunca devam eden bir davranış biçimidir.
- Çocuk davranışlarında fazla saldırganlıktan edilgenliğe kadar aşırılıklar sergiler
- Çocuk gecikmiş fiziksel, duygusal veya entelektüel gelişim gösterir.
- Reddetme, tehdit, utandırıcı şekilde ceza verme, fiziksel ve duygusal temastan alıkoyma vb.

“

“Duygusal istismarın olduğu yönünde şüphelenmek zor bir iştir. Çocukta herhangi bir yara bere izi yoktur ya da çok düzgün bir biçimde giyinir ve beslenir. Ayrıca bunun normal olduğunu düşünen çocuk da duygusal istismara uğradığına dair herhangi bir açıklama yapmayabilir”.

”

ihmal

ihmal çocuğun beslenme, giyinme, barınma, tıbbi bakım, eğitim veya uygun gözetim gibi temel ihtiyaçlarını ve karşılanmayan duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını ,eğitimsel /bilişsel ihtiyaçlarını karşılamakta başarısız olmak ve uygun büyüme ve gelişim konusunda denetim eksikliği göstermektedir.

- "İstismara göre daha yaygındır ama onun kadar çarpıcı değildir.
- Tüm dünyada çocuk nüfusunun %12'si ihmal edilmektedir.
- Tüm istismarların yaklaşık %48-63'nün ihmal ile birlikte olduğu düşünölmektedir".

“

“Bir çocuğun ihmal edildiğinden şüpheleniyorsanız, öncelikle bunun çocuğun bakımından sorumlu kişilerce istenilmediği için mi yoksa bakımın yoksulluk ya da kaynak eksikliği gibi nedenlerden ötürü bu kişilerce sağlanamadığı için mi olduğuna dikkat ediniz”.

”

ihmale İlişkin Örnekler

1

Çocuğun tıbbi ihtiyaçlarını karşılamamak:

2

Ciddi bir hastalık ya da yaralanma için tıbbi destek almamak

3

Gıda, giysi, barınma, denetim eksikliği

“

“İhmalin çocuklar üzerindeki etkilerini dikkate alın. Örneğin, 5 yaşındaki bir çocuğa yemek sağlanmamasının 20 yaşındakine sağlanmamasından daha büyük zararları olduğunu hatırlayın”.

”

Bir aile, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamıyor. Bu bir ihmal mi?

Hayır. Yoksulluk ihmal değildir. Yoksulluk ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayacak ekonomik güçte ve yeterli kaynaklara sahip olmamasıdır. İhmal ise ailenin yeterli kaynakları olmasına karşın çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır.

11 yaşındaki Melisa her gün okuldan sonra annesi işten gelinceye kadar evde yalnız başına kalıyor. Bu bir ihmal mi?

Belki. Yaş tek başına çocuğun olgunlaşma düzeyini göstermek için yeterli değil. Bazı çocuklar 10 yaşında bile kısa süre için kendi ihtiyaçlarını karşılamada ve kendine bakmada yeterli olgunluk düzeyindeyken, bazıları 14 yaşında duygusal ve davranışsal sorunlardan ötürü buna hazır olmayabilir.

Zelal okula her zaman kirli geliyor. Bu bir ihmal mi?

Belki. Çünkü uygun olmayan biçimde giyindiğinde ve yeterli hijyenden yoksun olduğunda bunun ihmal olduğuna karar vermek zor olabilir. Bu durumun sürekli olup olmadığına ve çocuğun yaşlarıyla bir sorun yaşayıp yaşamadığına bakmalısınız. Çocuğa yardım etmek için çocuğun ailesine ulaşıp ne tür bir müdahaleye karar verebilmek genellikle ilk adımlardan biridir.

Betül'ün annesinin alkol kullandığını biliyorsunuz. Her ne kadar Betül bakımlı görünse de, sizce bu bir ihmal mi?

Hayır. Her ne kadar madde kullanımı ve çocuk ihmali arasında bir ilişki olsa da madde kullanımı tek başına ihmal kaynağı oluşturmaz. Üstelik çocuğun ihmal edildiğine ilişkin herhangi bir belirti de yoksa bu bir ihmal değildir.

“

**Bir öğretmen olarak, çocuklarla hergün iletişim halindedesiniz
Bazen gözlemlediğiniz göstergelerden bir istismar ya da
ihmal olduğuna kanaat getirebilirsiniz, bazen de çocuklar
size istismar ya da ihmalle ilgili ipuçları verir ya da söyler.**

”

Çocuklar Neden İstismar Edildiklerini Söylemezler!

- Kendilerine inanılmayacağını düşünürler.
- Başlarının belaya gireceğinden korkarlar.
- İstismarcının tehdidinden korkarlar.
- İstismarcıyı korumak isteyebilirler; istismarcıyı sevebilir ama yaptıklarını sevmezler.
- Nasıl anlatılacağını bilmeyebilirler. korkabilirler.
- Büyükleriyle (otorite ifade edenlerle) cinsel konuları konuşmaktan utanabilirler.
- İyi çocukların cinsellikle ilgili sözcükleri kullanmamaları gerektiği söylenmiş olabilir.
- Cinsel davranışların yanlış olduğunu bilmeyebilirler.
- Arkadaşları tarafından dışlanacağından

Bir Çocuk İstismar Edildiğini Açıklarsa Ne Yapılmalıdır!

Çocukla özel olarak konuşmak için bir mekan bulun:

Konuşmanızın kesilmeyeceğinden emin olacağınız bir yer olsun.

Çocuktan izin almadan ona dokunmayın:

Dokunmanız belki ona istismar olayını hatırlatabilir.

Açıklıkla ve sakinçe dinleyin:

Duygularınızı ve sözel olmayan ifadelerinizi kontrol edin. Tepkileriniz hayati önem taşımaktadır. Çocuğın size anlatacağı şeyler ya da muayene sonucu göreceğiniz şeyler

Çocuğın dilinden konuşun:

Çocuğın anlayamayacağı kelimeleri kullanmayın. Çocuğın olanlar hakkında kullandığı kelimeleri kullanın.

Bir Çocuk İstismar Edildiğini Açıklarsa Ne Yapılmalıdır!

Çocuğu yaşadığı olayları anlatmaya cesaretlendirin:

Yaşadığı olayları anlatması için ona destek olun fakat vermek istemediği ayrıntılar için asla baskı yapmayın.

Çocuğa şöyle söyleyin:

"Sana inanıyorum",
"Bana söylediğine çok memnun oldum",
"Bu senin hatan değil",
"İstismar doğru bir şey değil".

Yazıyla kaydedin:

Çocuğun anlattığı olayları ve kelimeleri yazın.

Çocuğu istismarı bildirdiği içintakdir edin.

Eğer çocuk dolaylı bir şekilde bir istismardan söz ediyorsa (örneğin; birinin başına geldi gibi), çocuğu durumu anlatması yönünde teşvik edin.

Bir Çocuk İstismar Edildiğini Açıklarsa Ne Yapılmalıdır!

Çocuğun anlattıklarını bildirin

İstismarı bildirmek için okul/kuruluş ya da yerel çocuk koruma kurumlarına/ yetkililerine/ (rehber danışmana) haber verin.

Gizlilik ilkesine saygı gösterin:

İstismar olayını okulda bu konuda sorumlu kişi dışında başka biriyle konuşmayın.

Bir Çocuk İstismar Edildiğini Açıklarsa Ne Yapılmalıdır!

“Neden” ile başlayan sorular sormayın.

- “Neden o kişiyi durdurmadin?”
- “Neden bana bunu anlatıyorsun?”

Çocuklar genellikle neden ile başlayan sorular sorulduğunda bir şeyleri yanlış yaptıklarını zannederler ya da savunmaya geçerler.

Aşağıdakilere benzer sorulardan ve ifadelerden kesinlikle kaçının.

- “Bunun olduğundan emin misin?”
- “Gerçeği mi söylüyorsun?”
- “Bu bir daha olursa bana haber ver”.
- “Bunun olması için ne yaptın?”.

Bu bilgiyi diğer öğretmenler ya da kişilerle paylaşmayacağınız konusunda çocuğa teminat verin.

Fakat destek almak için yetkili kişilerle iletişime geçeceğinizi söyleyin.

Yönlendirici sorular sormaktan kaçının

Bir yanıtı yönelten sorular sormamaya çalışın. örneğin, “Amcan da mı senin özel bölgelerine dokundu?”, “Mavi bir ceket mi giymişti?” gibi.

“

“Unutmayın! Siz bir öğretmen olarak istismar ya da ihmal olayını kanıtlamakla yükümlü değilsiniz. Siz sadece konuyla ilgili şüpheleriniz olduğunu bildirmekle yükümlüsünüz”.

”

Bir ocuğun İstismar Edildiğinden Kuşkulanıyorsanız

...

- Bu durumu ilgili kişiye (okul m¼d¼r¼, rehberlik servisi gibi) hemen haber verin.
- Gelişmeleri izleyin.
- Bir rapor hazırlamak ya da raporun hazırlanmasını sağlamak için yetkili kişiye bildirmeniz için sadece "mantıklı kuşkular" yeterlidir; doğrudan kanıt sağlamanız gerekmemektedir.
- Okul yetkililerinin çocuğun ailesi ya da bakıcısıyla iletişim kurmaları tavsiye edilmemektedir.

“

İstismardan şüpheleniyorsanız, bu durumun bildirilmesi çocuğu koruyabilir ve aileye yardım sağlayabilir. Her devlet bildirim yükümlülüğü olanları belirler (Çocuk istismarı ve ihmali şüphelerini bildirmek zorunda olan kişiler). Bununla birlikte, herhangi başka biri de çocuk istismarı şüphesini bildirebilir ve bildirmelidir.

”

“

Bildirim bir suçlama değildir; düşüncenin dile getirilmesi ve çocuğun durumunun soruşturulup değerlendirilmesi için yapılmış bir istektir. Bir çocuğun tehlikede olduğundan şüphelenirseniz, derhal harekete geçin. Çocuk istismarı veya ihmaline ilişkin şüpheleniz bir rapor hazırlamanız için yeterlidir. Kanıt bulmanız gerekmez. Tahkikatı yürüten kişiler istismar veya ihmalin bulunup bulunmadığına karar vereceklerdir.

”

İstismarı Bildirmek İçin Aradığınızda Aşağıdaki Özel Bilgiler Sorulabilir:

- Çocuğun adı ve yerleşimi
- Şüpheli failin adı ve çocukla yakınlık derecesi
- İstismar veya ihmale ilişkin gördüğünüz veya duyduğunuz şeyi tarif etmeniz
- İstismar hakkında bilgisi olan diğer kişilerin adları
- Sizin adınız ve telefon numaranız
- Çocuk istismarı ve ihmali konusunda ihbar edilen ailelere bildirimde bulunanların adları açıklanmaz.

Çocuk İstismarı veya İhmalini Nasıl İhbar Edebilirim?

Eğer bir çocuğun zarar gördüğünden şüpheleniyorsanız,

- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ya da Çocuk
- Polisi/Karakollar ve Cumhuriyet Savcıları ile iletişime geçin ve böylece durumu profesyoneller değerlendirebilsinler.

İhbarda Bulduğumda Ne Olacak?

- Çocuğun kötü muamele gördüğü/istismar/ ihmal edildiği kuşkusuna yönelik bildirim SHÇEK İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerine yapılmalıdır.
- Bildirim ALO 183 telefon hattında ya da SHÇEK İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğünde görevli uzmanlar tarafından değerlendirilecektir.
- Eğer görevli uzmanlar yapılan bildirimde çocuğa karşı kötü muamele olduğuna veya oluşma riskine ilişkin yeterli güvenilirlikte bilgi olduğuna kanaat getirirse bildiriminiz değerlendirilecek ve gerekli araştırma yapılacaktır.

İhbarda Bulduğumda Ne Olacak?

Eğer soruşturmayı yürütenler hiçbir istismar veya ihmalin gerçekleşmediğine veya var olan şeyin Yasalarda yer alan istismar ve ihmal tanımına uymadığına karar verirlerse, dosya kapatılır ve ailenin başka herhangi destek/ yardıma gereksinimi olduğuna karar verilirse yönlendirilir. İstismar ve ihmal olduğu yönünde kuvvetli şüphe varsa durumu adli makamlara bildirirler ve eğer soruşturmayı yürütenler çocuğun risk altında olduğunu tespit ederlerse, ailedeki istismara yol açabilecek risklerin azaltılması için ; ruh sağlığı tedavisi, ebeveyn becerisi geliştirme programları, iş yardımı ve sosyal yardım veya barınak sağlama gibi somut yardımlar yapılabilir. Yaşadığı ortamda çocuğun güvenliği tehlikede ise çocuk korunma altına alınır.

Kim Bildirim Yapmalı?

- Sözlü bir rapor mümkün olduğunca hızlı bir şekilde telefonla ya da yüzyüze görüşmeyle
- Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne yapılmalıdır.
- Her okul ya da okul sistemi bir iç çocuk istismarı raporlama protokolüne sahip olacaktır. Bu protokolün ne olduğunu öğrenin.
- Bir rapor hazırlandığında soruna müdahil olan her görevlinin onay alması tavsiye edilmektedir.
- Eğer sosyal hizmetlere ulaşamadığında ya da çocuk çok acil bir tehlike içinde ve istismar çok açık ise Polise ya da Cumhuriyet Savcılığına haber verilmelidir.